

Verlag van de diocesane fase van het synodaal proces in het Aartsbisdom Utrecht

23 mei 2022

Inleiding

In dit document wordt op basis van de ingediende verslagen een samenvatting gegeven van de gesprekken die in het Aartsbisdom Utrecht gevoerd zijn in parochies en in vergaderingen van priesters, diakens en pastoraal werkers, van jongeren, van jonggehuwden en jonge ouders en van religieuzen en met de gedelegeerde voor de oecumene in het kader van het synodaal proces ter voorbereiding op de bisschoppensynode over synodaliteit in Rome in 2023. .

In de gesprekken in de 'diocesane fase' van de synode was de centrale vraag hoe een synodale Kerk bij de verkondiging van het Evangelie samen op weg gaat en welke stappen de Heilige Geest uitnodigt te zetten om in dat 'samen op weg gaan' te groeien. Tien thema's zijn voorgesteld door het secretariaat van de Bisschoppensynode om deze centrale vraag te verdiepen. Uit deze thema's heeft de Nederlandse bisschoppenconferentie drie thema's geselecteerd als bijzondere leidraad voor de bespreking, namelijk 'vieren', 'medeverantwoordelijkheid voor de missie' en 'dialogo in Kerk en samenleving'. Deze drie thema's stonden in de gesprekken centraal. Enkele andere thema's kwamen beknopt aan de orde.

Thema - Samen op weg gaan

De Kerk kan inspireren, adviseren, troosten, sterken, voeden, een thuis bieden, waar je weet dat je onvoorwaardelijk welkom bent, waar je God kunt vinden als Bron van leven en bestaan. Kerk en geloof begeleiden belangrijke momenten op de levensweg. De Kerk kun je ervaren als 'een warm bad'; je vindt er rust en bezinning. De Kerk is de plek, waar je mag hopen op de overwinning van de liefde en waar je geaccepteerd wordt ondanks je fouten en vergeving kunt ontvangen.

Gelovigen voelen behoefte om in hun geloof gevoed te worden door anderen. Parochianen voelen zich geïnspireerd en gesterkt door de geloofsgemeenschap doordat ze samen, ieder op eigen wijze en naar eigen kunnen, bijdragen als misdienaar of acoliet, als lid van een koor, de bloemengroep, locatieraad, het bestuur of een werkgroep. Dat voelt verbindend en geeft kracht, moed en geborgenheid. Uit ontmoetingen rond de vieringen ontstaan genegenheid en vriendschap. Langdurige bijeenkomsten zoals kampen, pelgrimages en bijzondere bijeenkomsten zoals open-lucht-vieringen en Wereldjongerendagen (WJD) blijken een bron van geloof te zijn. Het samen op weg zijn als Kerk wordt in de WJD heel concreet beleefd met mensen uit heel verschillende culturen. Er komen blijvende vriendschappen uit voort.

Voor een deel van de gelovigen is het besef onderdeel te zijn van de wereldkerk bemoedigend. Voor anderen is het een abstract begrip; men voelt zich verbonden met en veilig in de lokale geloofsgemeenschap in de eigen woonplaats of wijk. Een eigen kerkgebouw draagt bij aan dat gevoel. Kerksluitingen, waaraan de Nederlandse bisdommen door een gebrek aan actieve gelovigen en financiële middelen helaas niet ontkomen, zijn dan ook tragische ervaringen. De Kerk als 'instituut' roept echter geen veilige of warme gevoelens op, maar wordt als star, afstandelijk en naar binnen gericht ervaren, met alleen een top-down benadering. Men ervaart dit als strijdig met de liefde van Christus en men mist visie. Gemeld wordt dat leken zich ondergewaardeerd voelen en dat parochianen te weinig bij visieontwikkeling betrokken worden. Meermalen wordt gewezen op een gebrek aan introspectie van de Kerk. Benadrukt wordt dat de hiërarchie van de Kerk meer en beter zou moeten communiceren. De wijze waarop gezag uitgeoefend wordt in de Kerk, roept bij tamelijk veel mensen vragen op. In onze tijd zou de kerk meer een plek van ontmoeting kunnen zijn; er zou meer ruimte moeten zijn voor "gewonde" mensen.

Bij de lokale kerk hoort aandacht voor zieken en voor liturgie en diaconie in bijvoorbeeld verpleeghuizen. Gepleit wordt om elkaar meer te stimuleren. Niet alleen in vieringen maar ook elkaar ontmoeten na de viering en bij mensen thuis en samen ontdekken welke de nieuwe wegen kunnen zijn voor de Kerk. Belangrijk is om mensen uit te nodigen om samen te komen voor de blijde boodschap, in dankbaarheid en vreugde om wat ons geschonken wordt.

We weten niet waarheen de weg van de Kerk in onze streken voert. Verlegenheid wordt gevoeld: welk perspectief heeft de parochie? 'Wie is er nog onder de 50?' Pijnlijk zijn de leegloop van de Kerk met de daaruit volgende problemen rond de fusies tot grote parochies en de kerksluitingen. Schaalvergroting bij parochies en sluiting van kerkgebouwen voelen als een tocht door de woestijn. Kerksluitingen zijn pijnlijke processen. Parochianen voelen zich daardoor in de steek gelaten: "Waarom mag Christus niet bij ons in onze kleine gemeenschap sacramenteel aanwezig zijn?" Ouderen vragen zich af waar ze op termijn nog naar de kerk kunnen gaan als ze bij wijze van spreken 85 zijn. En men vraagt: wordt zulk stil verdriet wel gezien? Gemist wordt de herder die zijn schapen kent. Er is een tekort aan priesters en pastoraal werk(st)ers. Vrijwilligers worden nogal eens overvraagd.

Verdriet doen het negatieve beeld dat de katholieke kerk in de media heeft en het negatieve beeld dat anderen van je hebben omdat je katholiek bent, maar ook de moeite om relevant te zijn voor niet-christenen. Pijnlijk is ook het verleden van seksueel misbruik in ons land en wereldwijd en het feit dat het 'instituut' Kerk schandalen in het verleden nogal eens heeft afgedekt. Ook wordt als pijnlijk ervaren dat de seksuele moraal meer centraal lijkt te staan dan het geloof en dat de empathie richting de gelovigen soms lijkt te ontbreken. Vele keren wordt gewezen op het gebrek aan inclusiviteit.

Het kleine aantal kinderen en jongeren in de kerk doet verdriet. Verbinding krijgen met de jongere generatie is moeilijk. Voor hen zijn de momenten in de kerk veelal gelegenhedsmomenten. Gesteld wordt: je kunt proberen de jongere generaties te betrekken bij de kerk, maar meer potentie ligt in het betrekken van de kerk bij het leven van jongeren. Er is onder hen veel diaconale betrokkenheid, bijvoorbeeld in de vorm van een voedsel- of kledingbank. Daar handelt men vanuit christelijke waarden, terwijl de band met de kerk los is. De kerk kan helpen die band te duiden en te herstellen.

Gewezen wordt op het diaconale aspect van de Kerk. Het Evangelie roept op tot engagement, tot onderlinge aandacht, delen en barmhartigheid. Men beleeft vreugde aan dit voor anderen klaarstaan, zowel binnen als buiten de Kerk. Gesteld wordt dat we te weinig doen aan diaconie. Paus Franciscus wordt gewaardeerd als voorbeeld: de nadruk die hij legt op de sociale leer van de Kerk spreekt aan, evenals zijn sobere leefwijze en zijn pastorale opstelling ten opzichte van mensen.

Thema - Vieren

Vieringen worden als belangrijk ervaren. De liturgie geeft geestelijke voeding. Vieringen bieden momenten van bezinning en inkeer, zetten aan het denken, geven inspiratie, helpen door hun eigen taal en symboliek, bieden steun en troost. Men wordt gevoed door de lezingen uit de Heilige Schrift. Vieringen zijn de "Pokon voor ons leven". Ze helpen om de relatie met God, met Christus, te ontdekken en te verdiepen. Veel gelovigen ervaren in de vieringen gemeenschap en diepe verbondenheid met God. De vertrouwde liturgische ritussen en het ritme van het kerkelijk jaar geven houvast, rust en betekenis en maken blij. Herhaaldelijk worden de waarde en het belang van de eucharistieviering als bron van geloof en als centrum van de persoonlijke omgang met God en mensen genoemd. Gepleit wordt voor de schoonheid van de liturgie en voor een geest van eerbied en gebed, een 'knielende kerk'.

Hoe krijgt actieve deelname vorm? Niet doordat de gelovigen grote delen van de gebeden meespreken. Maar hoe wel? Een nieuwe vertaling van de gebeden wordt nodig geacht om actieve deelname te bevorderen; de woorden gaan nu te vaak over de hoofden heen en worden als afstandelijk ervaren; men mist er het leven in. Liturgie vraagt om innerlijke betrokkenheid. Een liturgische taak vervullen geeft aan de deelname meer diepgang. Ook het samen zingen heeft positieve invloed. Gepleit wordt

voor het bevorderen van meer kennis van achtergronden van de liturgie: niet louter de liturgie vieren zoals we gewend zijn, maar de grote schat en rijkdom die daarin vervat is, ontdekken.

In het Evangelie lezen we vaak dat Jezus alleen was om te bidden. Het is een taak van de Kerk om mensen ruimte te bieden om in te keren en zichzelf te worden. Daarin moet je elkaar helpen – dat geeft ruimte om te ontvangen. Een ‘nagesprek’ na de viering in een context van vriendelijkheid, waar men het gevoel heeft welkom te zijn, draagt daar ook aan bij.

Regelmatig naar de kerk gaan vormt je geleidelijk en helpt je als je beslissingen moet nemen. Met blijdschap kunnen we, gevoed door Christus, ons leven beter aan en voelen ons daardoor gesteund. De betrokkenheid van parochianen op de parochie kan eenzijdig gericht zijn op de zondagsviering. Elkaar ook doordeweeks treffen in gebed, studie of werk kan de internalisering van het geloof en het vermogen tot articulatie van het geloof stimuleren. Anderzijds is de inspiratie die kerkgangers uit de vieringen halen, niet voor iedereen even groot. Sommige gelovigen ontleen meer inspiratie aan boeken en lezingen of aan hulp en aandacht die zij geven aan hun naasten.

“Ons samenzijn in de viering is voor mij een vreugde.” Grote waarde hecht men aan samen liturgisch het geloof beleven. In de liturgie ervaren deel te zijn van een gelovige gemeenschap en persoonlijk gekend en gezien te zijn sterkt je in geloof. Dit is nodig in een moderne cultuur die minder ruimte laat voor geloof, religie en Kerk. Bijzondere inspiratie vinden kerkgangers in het samen onderweg zijn naar een kerkelijk feest en in het samen reizen naar een bedevaartsplaats. Ontmoetingen rondom de vieringen, waaronder de koffie na de viering, zouden gestimuleerd moeten worden.

Door velen wordt benadrukt dat er vele vormen van vieren zijn naast de Eucharistie: schietgebedjes, kaarsjes aansteken, rozenkrans, getijdengebed, kruisweg lopen, wandelingen met gebedsmomenten, gebeden rond geloofsgesprekken en andere ontmoetingen. Zulke vormen van gebed zouden meer plaats mogen krijgen. Voor de locaties waar door kerksluiting mogelijkheden zijn weggevallen, wordt bepleit om daar andere vormen van vieren meer plaats te geven.

In de samenleving zijn velen vervreemd van religieus vieren; dat is een feitelijkheid waar we mee te maken hebben. Zouden er daarom naast de bestaande vormen van vieren geen laagdrempeliger vormen van vieringen moeten komen waar kinderen en nieuwkomers zich meer welkom weten? Als iemand nu kennismaakt met de katholieke kerk, is het soms lastig om de taal te begrijpen en te weten wat hij of zij moet doen tijdens de viering. Belangrijk is om uitnodigend en gastvrij te zijn door nieuwkomers rond vieringen aan te spreken, niet-katholieke kennissen uit te nodigen om mee te gaan naar de kerk, goed te communiceren waar en wanneer er vieringen zijn, na te praten na de viering, internationale vieringen te organiseren en het kerkgebouw vaker open te stellen. Qua tijdstip van de vieringen in het weekend zou meer ingespeeld kunnen worden op de behoeften van mensen.

Gevraagd wordt ook om meer levendigheid en meer vreugde in de liturgie. Er wordt op gewezen dat bij de jongere generaties ‘beleving’ een grotere rol speelt; daar zou op gestuurd moeten worden. Nu is de deelname van het volk aan de liturgie soms heel passief: zitten en luisteren. Gesuggereerd wordt om lectoren zelf voorbeden te laten maken.

Velen benadrukken dat de preek meer een vertaalslag moet bieden van de Bijbel naar wat er speelt in de actualiteit en handvatten moet geven aan de hoorders om het Evangelie vorm te geven in het dagelijks leven en een appel moet doen om christelijke waarden buiten de muren van de kerk uit te dragen. De inspiratie die daarvan uitgaat, geeft vreugde. Hoe meer de inhoud van de viering op het eigen leven betrokken kan worden, hoe meer men ervaart ‘mee’ te vieren. De verkondiging kan aanzetten geven tot dialoog na de viering waarin er ruimte is voor vragen. Er is een behoefte aan voorgangers die nabij zijn en het geloof van gewone mensen kennen, geen dienaar van de wet zijn en die open omgaan met de actualiteit (die bekritiseerd mag worden, maar ook aanvaard).

De waarde van het persoonlijk gebed en de voorbede wordt benoemd. Deze bieden rust in onze jachtige tijd en helpen je om open te staan voor het woord en de Heilige Geest. Dit kunnen zeer intense momenten zijn waarin je kracht ervaart en zegen. Het zou mooi zijn als de priester en/of anderen

beschikbaar zouden zijn aan het einde van de viering voor een persoonlijke zegen of gebed. In moeilijke tijden kan het heel goed zijn te ervaren dat een priester of een medeparochiaan voor je bidt of een kaarsje voor je wil branden. Dit geeft kracht en bemoediging. Expliciet zou kunnen worden gevraagd om gebed bij overleg of bij het nemen van beslissingen in het parochiebestuur of in verschillende werkgroepen.

Het belang van stilte wordt beklemtoond. Stilte is de “zendtijd van de Heilige Geest”. Stilte en rust in de liturgie brengen in contact met de Eeuwige; men komt bij het Geheim. Het kerkgebouw is een plek waar je rust kan vinden, in aanbidding. Dat is belangrijk in een gejaagd leven: rust bij de Heer als een medicijn voor ons allen. Het getijdengebed bidden in een kapel is mooi, ook als je alleen bent.

De wens werd regelmatig geuit dat liturgische muziek en zang vreugde stimuleren en aanbidding en gebed ondersteunen. Liederen en muziek zijn een niet te onderschatten onderdeel van de liturgie, zo bleek tijdens de coronapandemie. Maar ook de matigheid van de koormuziek wordt genoemd; de muziek mag frisser zijn. Een diversiteit aan liederen en muzikale vormgeving wordt gewaardeerd, het gregoriaans en klassieke vierstemmige gezangen, de Nederlandstalige samenzang, ouderenkoor, jongerenkoor en kinderkoor. Men omarmt graag dit brede spectrum en wil het ook behouden voor de toekomst.

Thema - Medeverantwoordelijkheid voor de missie

Gedoopten voelen zich tot missie geroepen vanuit een grondhouding van naastenliefde, gastvrijheid inclusiviteit en vanuit een besef van een gedeelde verantwoordelijkheid. Het Godsbeeld dat daarbij inspireert en dat men wil uitdragen is dat van God als liefde. Het ideaal dat ieder zich geliefd mag weten in de ogen van God en dat ieder liefdevol naar de ander luistert, roept grote vreugde en passie op. Jezus’ radicale uitnodiging, de manier waarop Hij mensen aan de rand van de samenleving – zondaars, zieken en vreemdelingen – uitnodigt en raakt, maakt het christelijke geloof bijzonder en liefdevol. Christus zet mensen op de weg van het leven, die er door welke oorzaak ook naast zijn geraakt. Hij geeft hoop aan wie verdrukt wordt. Als wij mensen verzamelen tot zijn Kerk, is het om deze zending vorm te geven. Gelovigen zijn ervan overtuigd dat we geïnspireerd door de Heilige Geest nieuwsgierig en verwelkomend moeten zijn naar anderen, met oog voor de noden om ons heen, om zoveel mogelijk mensen deelgenoot te maken van Gods Liefde. Onderlinge verschillen moeten allereerst worden benaderd als een verrijking. De vraag is: hoe kunnen we echt gastvrij zijn en de zorg voor elkaar gestalte geven? Hoe kunnen we een geloofwaardige, inspirerende plek zijn voor volwassenen en kinderen? Belangrijk is dat alle gedoopten samen verantwoordelijkheid dragen voor de verkondiging van het Rijk Gods en voor de Kerk, en meer aandacht hebben voor deze verantwoordelijkheid. Belangrijk is om mensen te bevestigen in wat ze doen voor de minsten en ze hun van God gegeven talenten te laten ontdekken. Zulke talenten zijn er tot opbouw van het Koninkrijk van God, niet om vacante functies in de parochie in te vullen.

“De Kerk is te docerend, te weinig dienend.” Velen waarschuwen dat de Kerk te veel met zichzelf bezig is en haar plaats in de wereld veronachtzaamt en zich zo van de gelovigen en van de buitenwereld vervreemdt. “Een kerk die in zichzelf opgesloten is, is waardeloos.” De gedachte dat we een ‘heilige rest’ zouden vormen is een vluchtweg. Eigenlijk geef je het dan op; een gezonde gemeenschap groeit juist. Gewaarschuwd wordt ook voor een eenzijdige focus op de Eucharistie. Kerk-zijn is zowel vieren als leren, dienen en gemeenschap zijn. Nu lijkt het vieren en dan met name de Eucharistie alleenzaligmakend te zijn. Maar catechese, vorming, gemeenschapsopbouw en diaconie blijven nu voor een deel liggen. Hoe vinden we aansluiting bij het leven van alledag om de schat van het geloof te kunnen doorgeven? Door de aandacht voor de reorganisatie komt de inhoud van die schat bijna niet meer ter sprake. Hoe houden we het perspectief op het Rijk van God?

De laatste 10 jaar wordt het pastoraat gestempeld door de verhalen over seksueel misbruik in de Kerk. Dat de slachtoffers alle hulp krijgen, is belangrijk. Maar het kleurt ook het pastorale werk. Als Kerk houden we normen voor waar we ons zelf niet altijd aan houden; van die Kerk maken we zelf deel uit.

Veel gelovigen hopen op een Kerk die meer zichtbaar is in het maatschappelijk leven, ook aan tafels van talkshows op TV en op sociale media, bij maatschappelijke vraagstukken als vrede, gerechtigheid en heilheid van de schepping. Met een open kerkgebouw en onderling respect, een plek waar levend geloof is en ruimte voor zoekend geloven, voor ieder die op zoek is, met de mogelijkheid van een open gesprek over onderwerpen waar het schuurt en die twijfels oproepen. Veel mensen blijken niet gemakkelijk aansluiting te vinden bij onze geloofsgemeenschappen. De kerk moet veel actiever openstaan voor nieuwkomers en contact leggen met jongeren en met zoekers en er meer zijn voor mensen aan de rand door hen daadwerkelijk te bezoeken in voor hun vertrouwde kringen. Jongeren kun je het beste aanspreken vanuit de diaconale opdracht van de Kerk. Daar zijn ze gevoelig voor. Dan kom je in gesprek met hen en kun je luisteren naar hun problemen. Aandacht voor het milieu, onder meer vanuit de encycliek *Laudato Si'*, is een zaak waarop jongeren aanspreekbaar zijn. Dat concreet maken in projecten kan een nieuwe dimensie aan het kerk-zijn geven. Missie, uitgaan naar de ander en uitdragen betekent ook luisteren, openstaan voor andere geluiden en meningen. Welke behoeften leven in de samenleving waarop de Kerk kan reageren? Belangrijk is de vertaling van de Bijbel naar vandaag.

Jezus gaf aan állen de opdracht actief mee te werken aan de verbreiding van het Evangelie in woord en daad. Daarop ingaand spreekt het Tweede Vaticaans Concilie van het algemeen priesterschap van de gelovigen. "We zijn allemaal kleine radertjes die samen bijdragen aan de missie van de Kerk." Alle gedoopten zijn (mede-)verantwoordelijk voor het uitdragen van de boodschap van Jezus door verantwoordelijkheid voor de mens en samenleving te dragen en door uit te dragen dat leven met Christus meerwaarde heeft voor de mensheid. "De christelijke boodschap is de zingeving van mijn leven; dat wil ik uitdragen."

De afname van de aantallen priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers, vrijwilligers en kerkgangers, van financiën en van gebouwen vragen om een duidelijk bewustzijn van onze missie en hechte onderlinge samenwerking. Om dit te bevorderen wordt geadviseerd (1) gedoopten meer bewust te maken van hun verantwoordelijkheid voor de missie (o.m. door prediking, catechese en vormingsmomenten) en (2) als gelovigen in actie komen en niet afwachten wat er 'van bovenaf' wordt gevraagd en anderzijds de geloofsgemeenschap te versterken door meer te luisteren naar medeparochianen. Ieder heeft een eigen netwerk; ieder kan missionair zijn, maar daarvoor moeten we ons bewust zijn van onze eigen identiteit en missie. "We moeten meer van passagier naar bemanningslid worden." Missie is te lang gezien als een taak van alleen priesters en missionarissen. Leken zijn soms bang om iets verkeerd te zeggen of voelen zich gehinderd door de vele kerkelijke regels. Leken missen gelijkwaardigheid; de scheiding tussen leek-vrijwilliger en de ambtsdrager wordt door een aantal gelovigen als te groot ervaren. Uiteindelijk zijn we allemaal gezonden als één priesterlijk volk van Christus. Vreugde wordt daarentegen op missionair gebied beleefd aan het samen als groep optrekken en de blijdschap van het geloof ervaren. Gevraagd wordt om talenten en vaardigheden die in de geloofsgemeenschappen aanwezig zijn, gericht in te zetten ten dienste van de zending van de kerk; heb oog voor ieders eigen charisma, persoonlijkheid en gaven. Jongeren kunnen jongeren missioneren. Geef jongeren ruimte om zich te ontwikkelen in verantwoordelijkheid voor de Kerk en biedt hun een klankbord.

Er is 'schaamte' om uit te komen voor zijn of haar katholieke geloof. Een belangrijke rol speelt daarbij het seksueel misbruik dat in de Kerk heeft plaatsgevonden en de langdurige ontkenning daarvan. Als Kerk zijn we diep door het stof gegaan vanwege het lijden dat in ons midden in het verleden is veroorzaakt. En terecht. Daardoor durven gelovigen minder open te zijn over hun betrokkenheid bij de parochie en over persoonlijk geloof en is er schroom om 'missionair' werkzaam te zijn. Bovendien ontbreekt het vaak aan taal om de geloofsinspiratie te verwoorden. Er is ook moed nodig om je geloof uit te dragen. De samenleving is soms hard; Gods liefde in praktijk brengen vraagt soms dat je een tegengeluid durft te geven. Velen verrichten goede werken voor hun naasten in stilte; vaak wordt niet zichtbaar dat zij dit doen vanuit geloofsovertuiging. Waarom geen wekelijkse column in lokale media? Er is bevreesdheid om naar buiten te treden, maar er is zoveel moois en goeds te melden.

Gevraagd wordt om meer catechese en meer geloofsgesprek. Er is een grote behoefte aan dialoog en uitwisseling over geloofszaken, diepgaand gesprek over de zaken die ons drijven en inspireren, aan

geloofsverhalen die we willen delen met anderen en aan gesprek om je roeping als gedoopte beter te leren onderscheiden. Van belang dat je weet waarom je iets doet. Daarom is 'verdieping' van het grootste belang. Er is een duidelijke behoefte aan kennis, Bijbelstudie en geloofsverdieping. Als je het Evangelie laat bezinken in je hart, je geloof zich verdiept en je kennis daarvan groeit, vind je meer steun in het geloof en kun je het beter doorgeven aan anderen. Nu ontbreekt het veel gelovigen aan taal om het geloof te verwoorden en uit te dragen en erover in gesprek te gaan. "We staan vaak met onze mond vol tanden, wij zijn niet gewend om te praten over het geloof, thuis niet, met de kinderen niet, met vrienden niet en met onbekenden niet". De vraag beantwoorden "Wie is Jezus Christus voor mij?" is voor veel mensen moeilijk. Kracht wordt gevonden in het geloofsgesprek, waarin gezocht wordt naar de betekenis van de Heilige Schrift in het leven van mensen. We hebben plekken nodig waar zulk gesprek plaats vindt. Een vorm is een wandeling met ouders tijdens de kindercatechese.

Zorg om de catechese klinkt herhaaldelijk. Iedereen ziet de noodzaak om het geloof door te geven aan de jeugd. De rol van de katholieke scholen is grotendeels weggevallen. Hoe kunnen we vanuit de kerk kinderen meer motiveren om te geloven en mensen die de band met het geloof zijn verloren te bereiken? Gevraagd wordt om meer volwassencatechese, om geloofsgesprekken voor jongeren om de relatie met God te ontdekken. Gewezen wordt op het belang van groepen voor geloofsverdieping voor jongeren/ studenten/ jonge professionals. Gewezen wordt ook op de grote behoefte die er is aan 'spirituele navigatie'. Waar kunnen jonge mensen terecht die zoekende zijn?

Met regelmaat kwam in de gesprekken het verlangen naar voren naar een inclusieve Kerk: een Kerk die iedereen verwelkomt, omdat het de zending van de Kerk is om Gods Liefde uit te stralen. Een Kerk die een uitgestoken hand – in plaats van een opgeheven vinger – biedt aan iedereen, ook aan die katholieken die aan de marge van de kerk staan, aan degenen die zijn gescheiden en zijn hertrouwd, aan lesbiennes en homoseksuelen. Het gebrek aan acceptatie van en ruimte voor diversiteit van mensen ervaren gelovigen als een ernstige hindernis voor de missie van de Kerk en veelal ook als tegenstrijdig met de liefde van God. Katholieken worden door anderen in de samenleving erop aangesproken dat de Kerk mensen uitsluit die niet voldoen aan de hoge eisen qua relatie en seksualiteit: "Blijf jij nog bij die kerk?" Mensen begrijpen niet dat niet voor alle gedoopten in de Kerk dezelfde rechten gelden, ongeacht geslacht en geaardheid. De kerkelijke praktijk staat te ver af van wat er maatschappelijk speelt, is het breed gedeelde gevoel. Geconstateerd wordt dat het niet meer lukt om de standpunten van de Kerk ten aanzien van een aantal veelbesproken thema's positief voor het voetlicht te brengen in de samenleving. "Hoe laat je mensen begrijpen dat de Kerk dat zegt om het heil van de zielen? Daar moeten we wel wat mee." In zeer veel gesprekken, van tieners tot senioren, klonk onbegrip en zelfs verontwaardiging over het "buitensluiten" van onder meer homoseksuele mensen. Voor veel jonge mensen is het vanzelfsprekend dat er ook andersoortige relaties zijn dan man-vrouw. Is het niet mogelijk voor de Kerk om inclusiever te zijn? "Is het ontvangen van de sacramenten, in bijzonder de heilige communie, een beloning voor een vroom en perfect leven of juist voedsel voor onderweg bij ons kwetsbare, twijfelende en soms zondige zoeken? Laat de Kerk nog ruimte om te groeien of bieden we alleen ruimte voor 'perfecte mensen'?" Help ons een Kerk voor alle mensen te zijn; verbindend en betekenisvol, een huis waarin meer oog is voor de mensen van deze tijd en waarin we naar elkaar omzien. Gehoopt wordt dat het thema inclusiviteit opgepakt wordt in de bisschoppensynode. De vraag is wie in de Kerk echt mee mag doen. Inclusiviteit vraagt heel wat qua interne ordening in de Kerk.

Voor zeer veel gelovigen is de professionele aanwezigheid van vrouwen in kerkelijke functies zo vanzelfsprekend, ook in viering en verkondiging, dat ze over het vrijwel ontbreken daarvan geen gesprek willen aangaan. "Te belachelijk voor woorden dat we het er anno 2022 nog over moeten hebben." Het ontbreken van gelijkheid tussen mannen en vrouwen in de kerk doet verdriet. Waarom moet al het beleid door gewijde priesters – en dus mannen – bepaald en besproken worden? "Stel kerkelijke ambten open voor mannen en vrouwen, gehuwd en ongehuwd", wordt door velen bepleit.

Het celibaat wordt gewaardeerd; het is mooi dat iemand zich radicaal wil geven voor geloof en Kerk. Maar het verplichte celibaat voor priesters roept steeds weer vragen op in de samenleving. Dit remt de missie van de Kerk. Hier ligt een uitdaging voor het instituut. Is het niet mogelijk dat de celibataire

levensstaat voor priesters een keuze wordt naast gehuwd priesterschap? Bovendien vragen velen zich af of het om mensen pastoraal te kunnen blijven bedienen houdbaar is dat het priesterambt alleen openstaat voor celibataire mannen: komt hiermee de bediening van de sacramenten niet in gevaar in onze streken?

Gelovigen zijn bezorgd om het functioneren van de Kerk. In de deelname aan de missie van de Kerk voelt men zich gehinderd door een grote hoeveelheid regels en verplichtingen van bovenaf en een gebrek aan communicatie. Voorschriften en regels zouden handvatten en richtlijnen moeten zijn, geen dwingend keurslijf. “Vanuit onze medeverantwoordelijkheid voor de missie van onze Kerk, de verkondiging van de Blijde Boodschap in deze tijd, komen we tot de conclusie dat onze Kerk toe is aan kritische zelfreflectie.”

Als gedoopte is het je opdracht waar mogelijk je in te zetten voor anderen, binnen en buiten de kerkgemeenschap, onder meer door om te zien naar elkaar, de samenleving te dienen door vrijwilligerswerk te doen, mensen ondersteunen, financieel en door gebed, niet te snel ‘nee’ te zeggen bij hulpvragen. Hoe kunnen we als kleine partij van betekenis zijn voor de samenleving – en niet meer vanuit een grote achterban?

Thema - Dialoog in Kerk en samenleving

Een Kerk die niet in de samenleving is, verzaakt haar zending. In de samenleving staat zij met een unieke boodschap die elke mens kan raken en beroeren. Belangrijk is dat de Boodschap klinkt, niet als een gesel, maar als Evangelie, als Blijde Boodschap, als een verhaal van hoop in een wereld in verwarring.

Dialoog met niet-katholieken vindt plaats tijdens dorpsfeesten, in zorgcentra en buurtverenigingen, in diaconaal werk en in bezoekwerk bij mensen met een migratieachtergrond en in contact met asielzoekers. Lokaal kan de dialoog gevoerd worden via de Alphacursus, diaconale projecten, meditatieve concerten met ontvangst na afloop, initiatieven op het kerkplein, cursussen filosofie, contact met scholen, contacten met vluchtelingen en armen. Gewezen wordt op het belang van een open en ontvankelijke houding naar anderen toe; dat werkt uitnodigend. Thema's die als belangrijk gezien worden zijn klimaat, naastenliefde, zorg, aandacht, rechtvaardigheid en wereldvrede.

De dialoog krijgt onder meer gestalte in het overleg met de burgerlijke gemeente, in presentie bij mensen in de marge, in buurtpastoraat, in contact met scholen. In gesprekken met maatschappelijke organisaties blijkt dat met veel belangstelling op de Kerk gereageerd wordt. Groepen als de arbeidsmigranten uit Oost-Europa hebben we nog nauwelijks in ons blikveld. Soms krijgt een parochie vragen uit een onverwachte hoek, bijvoorbeeld de vraag om een rouwverwerkingsgroep met niet-gelovigen; op zulke vragen moet je soms onbevangen ingaan. Dialoog vindt ook plaats waar mensen samen optrekken rond vluchtelingen, de voedselbank, in de politiek en het dagelijks leven. Wees als Kerk eenvoudig, benaderbaar en zorgzaam. Dat draagt bij aan de missionaire opdracht en de dialoog met de samenleving.

De afstand die gewone mensen voelen tot de Kerk is groot. Het is belangrijk om bruggen te slaan. De dialoog met de moderne cultuur verloopt moeizaam; de Kerk lijkt er vaak defensief in te staan. Kerkelijke sprekers zijn er nauwelijks in de publieke media en over de Kerk wordt vaak negatief bericht. Anderzijds wordt de Kerk in het openbare leven gemist en zijn we misschien te bescheiden. We zouden vaker onze maatschappelijke betrokkenheid kunnen tonen en in ons sociaal-diaconale werk kunnen vertellen wat ons bezielt en inspireert en door meer op social media aanwezig te zijn. De Kerk heeft zorg voor de kwetsbaren en wil bijdragen aan goed samenleven, zeker in de huidige onstuimige wereld met veel conflicten en verharding! De caritas is – doordat Kerk en samenleving in bepaalde opzichten naast elkaar zijn komen staan - weinig zichtbaar in de samenleving. Via seculiere organisaties doen katholieken maatschappelijk het nodige, maar de katholieke kerk is hierin als instituut weinig zichtbaar. Niettemin is de Kerk actief in activiteiten als schuldhulp en de kleding- en voedselbank.

Ook in maatschappelijke discussies rond duurzaamheid en zorg voor onze aarde kan de Kerk in de samenleving meer zichtbaar worden. De Kerk kan bovendien meer aansluiten bij publieke

gebeurtenissen in de samenleving. Bijzondere gebeurtenissen in een parochie (zoals de restauratie van een carillon), kunnen vaker gebruikt worden als mogelijkheden om in contact te komen met onze omgeving om zo op een laagdrempelige manier te evangeliseren.

Maatschappelijke problemen zijn niet alleen een taak voor politiek, ouderenzorg, scholen, etc. De priester Alphons Ariëns reageerde daarop. De vraag is nu hoe wij kunnen bijdragen aan de leefsituatie van mensen en onze stem te laten horen in de samenleving. In de samenleving is er toenemende verdeeldheid en desintegratie, bijvoorbeeld in families, door de coronapandemie. Als Kerk zoeken we juist naar verbinding en kunnen we een platform zijn van mensen die zoeken naar eenheid in de wereld. Dat de wereld in brand staat, is relevant voor het kerk zijn, want ons kerk zijn is bedoeld om de wereld God te helpen vinden. Steeds moeten we in de wereld zoeken naar eenheid en vrede; hoe kunnen we als Kerk daar meer aan bijdragen? In de encycliciek *Pacem in Terris* die paus Johannes XXIII in 1963 publiceerde na de Cubacrisis, zijn twee thema's belangrijk: gerechtigheid en vrede. De vraag is wat wij als Rooms-Katholieke Kerk kunnen doen samen met niet-katholieken om gerechtigheid en vrede in de wereld te bevorderen. Dat raakt ook veel mensen die niet geloven, maar dezelfde bekommernis delen. De tekenen van de tijd dwingen ons om stil te staan bij gerechtigheid en vrede. Hoewel velen vervreemd zijn van kerk en religie, wordt het publiek bij de *Passion* geraakt, omdat ze zien dat de menselijke waardigheid in het geding is. Er is honger naar respect voor de menselijke waardigheid; ook dat is een ankerpunt.

De vraag klinkt of de Kerk zich kan laten gezeggen en vormen door veranderingen in de cultuur en maatschappij waarvan zij deel uitmaakt. Is het per se verwerpelijk als in onze tijd en cultuur anders gedacht wordt dan in de kerkelijke verkondiging? De Kerk moet niet met alle winden meewaaien, maar moet wel onderzoeken of de Heilige Geest ook in de tijdsgeest zichtbaar wordt. De Kerk heeft er belang bij om in dialoog te gaan met de samenlevingen waarin zij geworteld is en met nieuwe ogen te kijken naar de mensen van nu om haar missie te kunnen vervullen. Zonder dat dooft haar vuur. De dialoog tussen Kerk en maatschappij werkt voor beide verdiepend. Gelovigen vragen de Kerk om opnieuw na te denken over morele vragen waarover mensen sinds decennia anders zijn gaan denken en waardoor velen vervreemd zijn geraakt van de Kerk.

Op grond van ons doopsel moeten we in gesprek gaan met gedoopten uit andere kerken. We zijn geroepen om bondgenoten van elkaar te zijn. Dat de Rooms-Katholieke Kerk in gesprek is met andere kerken wordt gewaardeerd. Deze dialoog, al dan niet via de Raad van Kerken, en de activiteiten die daaruit voortvloeien op diaconaal en catechetisch terrein zijn een verrijking en veroorzaken meer elan en meer impact. Een waardevolle insteek daarbij is spreken vanuit de ervaring van wat je als Kerk gaandeweg geleerd hebt; spreken vanuit die kwetsbaarheid kan verbindend werken. Oecumene is ook een maatschappelijke noodzaak. Voor de burgerlijke overheid en andere instanties kan de kerk pas partner zijn wanneer je als kerken samen optrekt. Naar buiten toe is het om de zending van de Kerk te vervullen nodig om te werken vanuit wat ons als kerken verbindt. Ook leeft de overtuiging dat de toekomst van het kerk-zijn (mede) van de oecumene afhangt. We zitten allemaal in de situatie van een krimpde kerk. In Nederland is de Rooms-Katholieke Kerk een kleiner wordende kerk naast andere kleine kerken. In deze situatie hebben we elkaar zo nodig. Veelvuldig klinkt de oproep: behoud en stimuleer de oecumene. Heb oprechte interesse voor de ander. Leer van elkaar. Onderlinge samenwerking is een versterking en geeft vreugde. De verbinding met andere christelijke gemeenschappen is een kracht. Met protestanten is een heel open gesprek mogelijk zonder dat verschillen weggepoetst worden en met herkenning in het geloof in Jezus. Er blijven verschillen, maar er is geen antipapisme; er is geen energie meer voor tegenstellingen tussen kerken. En jonge predikanten blijken vaak bezig te zijn met de kerkvaders. De ervaring van de kloosters is dat daar (ook) veel protestanten komen; zij waarderen daar juist het mystieke en de aandacht voor de menselijke ervaring. Een vraag is: hoeveel verscheidenheid verdraagt de eenheid?

Zou er meer gemeenschappelijk gebed kunnen zijn? In de vroege Kerk waren catechumenen bij de woorddienst aanwezig; naar analogie daarvan zou protestanten, als ze in het dorp geen eigen kerk meer hebben, aangeboden kunnen worden om de woorddienst mee te maken. Katholieke en niet

katholieke christelijke jongeren kunnen samenkomen in oecumenische jongerengroepen, koren en studentenverenigingen. Zo ervaren ze verbondenheid en kunnen ze spreken over wat geloof voor hen betekent. Op diaconaal terrein is er de nodige oecumenische samenwerking met kerken en christelijke organisaties (zoals Leger des Heils). Bijvoorbeeld ten behoeve van arbeidsmigranten en vluchtelingen uit Oekraïne. Door overleg over maatschappelijke vragen en door te vragen naar het verhaal van de ander krijgt de kerk meer impact en delen we de vreugde van het geloof.

Dialoog binnen de Kerk wordt gemist. De oproep klinkt: inspireer en waardeer elkaar en vertrouw op de Heilige Geest. De oudere generatie heeft dialoog minder meegekregen; het was vooral luisteren en participeren. Bij de jongere generatie is dialoog veel vanzelfsprekender. Dialoog met geloofsgenoten over geloof en wat dat met je doet, is een mooie eerste stap. "Tot nu toe wordt vooral top-down gepraat. Deze synode laat zien dat het ook bottom-up kan." Meer gelijkwaardige dialoog binnen de katholieke kerk wordt bepleit. Er is een machtsverschil, waarbij gelovigen opzij geschoven kunnen worden. God is aanwezig bij iedere gedoopte en bij ieder mens, maar - zo wordt gesteld - de Kerk lijkt dit soms te vergeten wanneer er dialoog zou moeten zijn tussen de bedienaren aan de top en de mensen aan de basis. Dit wordt als schrijnend en als strijdig met het geloof ervaren.

De kinderwoorddienst biedt een moment van dialoog over de Schriftlezing en verwerking daarvan. In de jongerengroep zijn er naast activiteiten en verdieping ook momenten van onderling gesprek. In de communicatie met jongeren is het belangrijk om jongeren zelf te vragen wat hun verlangens zijn ten aanzien van de geloofsgemeenschap en daarnaar te luisteren en om aanwezig te zijn, waar de jongeren zijn.

De parochie is een plaats voor ontmoeting, verbondenheid en troost. Men voelt zich verantwoordelijk voor elkaar en voor de samenleving. Dialogen worden gevoerd in ontmoetingen met nieuwe parochianen, in werkgroepen en gespreksgroepen en tijdens vergaderingen, waar de parochianen welkom zijn en waar gelegenheid is voor gedachtewisseling en kritiek. Behoeftte wordt gevoeld aan meer verbinding tussen werkgroepen, vrijwilligers en parochianen en meer verbinding met de pastoor; men verlangt naar een priester, diaken of pastoraal werk(st)er die de geloofsgemeenschap kent. Het kopje koffie na de viering heeft meer betekenis dan vaak vermoed. Onder meer tijdens de koffie na de viering is er gelegenheid tot gesprek met andere bevolkingsgroepen. Door vaker koffie te drinken na de Heilige Mis met een brede groep parochianen wordt men nauwer bij de gemeenschap betrokken en voelt men zich meer thuis en gekend. Internationale vieringen geven ook een positieve impuls. We kunnen leren van mensen die uit een heel andere cultuur afkomstig zijn, bijvoorbeeld uit Irak of Syrië. In de stad krijgt de wereldkerk steeds meer plaats binnen de parochie. Hoe leren Nederlandse katholieken te luisteren naar andere katholieken? Het is niet op voorhand duidelijk waartoe deze dialoog leidt. Maar een grotere variëteit van nationaliteiten en migratieachtergronden binnen de parochie is voor de toekomst van onze parochies van vitaal belang.

Thema - Tochtgenoten

Men ervaart samen op weg te zijn met kerkgangers ter plaatse. Ook voelt men verbondenheid met mensen van een gebedskring, medebekeerlingen, medepelgrims tijdens een bedevaart en ook met vrijwilligers, burens, collega's en familie. Tochtgenoten van gelovigen zijn alle naasten en de mensen die zoekende zijn en vragen: "Waar hoor ik en waar voel ik me veilig en thuis?" Tochtgenoot word je als je luistert, je uitspreekt en open staat voor de dialoog met andersdenkenden, als je vreugde samen deelt en gelijk bent maar toch niet allemaal altijd langs dezelfde weg gaat. Om de onderlinge band te versterken wordt het als oplossing gezien jezelf niet als reis Leider op te werpen, maar metgezel te zijn. Kernwoorden zijn onder meer 'ontmoeten', 'luisteren', 'zien' en 'ruimte geven aan elkaar'. Maar ook: 'door het lijden heengaan' en 'bidden om de Heilige Geest'.

Als wij spreken over de Kerk, gaat het vaak over moeilijkheden en stroperigheid, maar we delen te weinig het geloof met de mensen om ons heen. We spreken te weinig over wat ons ten diepste raakt en bezielt, terwijl het delen van vreugden en zorgen juist zo waardevol is.

Gevraagd wordt of we als geloofsgemeenschap niet te veel met gelijkgestemden op weg zijn en te weinig met iedereen die open staat voor gesprek en ieder deugdzaam mens? En hoe besluiten we welke taken we als geloofsgemeenschap oppakken en welke niet? We kunnen immers niet alles doen. Maar die keuze heeft wel invloed op de groep mensen op wie we ons richten. Mensen die je niet zo vaak ziet en andersdenkenden staan wat meer op afstand. Er wordt weinig contact ervaren met migranten, zwervers, daklozen, armen, zieken en jongeren. De sociaal zwakkeren en andersgelovigen zijn een beetje uit het zicht geraakt. En met name ook de kinderen en jongeren.

Een deel van de parochianen ervaart grote afstand tot priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers en naar paus en bisschoppen. Soms zijn priesters diakens en pastoraal werk(st)ers veel aan het vergaderen met bestuurders en vrijwilligers, maar delen ze weinig met elkaar welke vreugden en zorgen ze ervaren; de vraag is dan met wie zijn we feitelijk samen op weg? Activiteiten buiten de kerkmuren, zoals fiets- en wandeltochten, brengen je gemakkelijk in gesprek met parochianen.

Ook mensen die niet gedoopt zijn en zich niet als gelovig betitelen, kunnen tochtgenoot van de Kerk zijn. Door een luisterhouding kunnen we in hen een ontluikend geloof gewaarworden en opmerken dat de Heilige Geest op onverwachte wijze werkt. In de zorg lopen velen op een christelijk pad van naastenliefde, niet alleen zij die van het houtje zijn. Vrijwilligers in inloophuizen zijn meestal van christelijke origine. Soms engageren zij zich bewust met een deel van de missie van de kerk. Bij Sant' Egidio werken mensen mee die niet allemaal kerkelijk zijn, maar zich wel betrokken voelen bij een deel van de missie voor de armen. Ook in de parochie zou het mogelijk moeten zijn dat mensen zich aansluiten vanuit een gemeenschappelijke drive, of ze nu gelovig zijn of niet.

Thema - Luisteren

Benadrukt wordt dat we in de Kerk dienen te luisteren vanuit de liefde, met een open geest, zonder vooroordeel en dat we daartoe (1) meer mensen moeten uitnodigen om mee te denken, (2) vooral jongeren moeten uitnodigen om te vertellen wat er bij hen leeft. Dan kunnen we inspiratie en ruimte geven aan onder meer jongeren. Nu gebeurt het helaas te vaak dat ieder zijn of haar eigen mening geeft, maar niet luistert. Belangrijk is om gebedsgroepen te creëren waarin men naar elkaar luistert en samen bidt. Priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers dienen in dialoog met parochianen te blijven en aan die dialoog gevolgen te verbinden.

In relatie tot de samenleving is een luisterhouding nodig. Herkennen wij als Kerk voldoende wat er speelt in de samenleving? Vatten wij het zo dat we werkelijk in staat zijn het Evangelie te verkondigen? Het is belangrijk met mensen samen op pad te gaan en in te spelen op hun behoeften. Een zorg is in hoeverre de Kerk serieus neemt wat er aan geloof leeft in mensen; Jezus ging niet primair naar de religieuze leiders, maar naar Galilea.

De waarde van het synodaal proces

Velen zijn paus Franciscus dankbaar voor het synodale proces en voor wat het hen al heeft gebracht. De Kerk is 'in synode'; dat behoort tot haar wezen, zo wordt gesteld. Er blijkt veel behoefte aan gesprek te zijn. Parochianen en mensen van buiten voelen zich gehoord. Men hoort inspirerende verhalen over samen op weg zijn in geloof. De gesprekken maken veel los en leveren belangrijk materiaal op om het geloof in de parochies te verdiepen en vorm te geven. Waar de organisatie van de parochie de laatste tijd alle aandacht gevraagd had, werd men zich door de gesprekken weer sterker bewust van waar het in de Kerk wezenlijk om gaat: authentiek het geloof vieren en verdiepen en dit geloof uitdrukken door te dienen. De gesprekken smaken naar meer. Ook na de afsluiting van de diocesane fase van het synodaal proces zullen veel parochies de gesprekken voortzetten om het geloof dat hen drijft bij elkaar aan te wakkeren.

Regelmatig uitten de deelnemers zich bezorgd: wat van alles wat gezegd wordt, zal tot de bisschoppensynode doordringen? Welke criteria worden gehanteerd bij de selectie van wat aan Rome gerapporteerd wordt? Ze benadrukken dat hun vreugde en hoop, angsten en zorgen, verlangens en inzet daadwerkelijk meegenomen moeten worden in de rapportage.